ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Коваленко Вікторії Володимирівни,
професора кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету,
доктора економічних наук, професора
на дисертаційну роботу
Рябцева Дмитра Олександровича
на тему «Механізм залучення заощаджень домогосподарств в екосистему підприємництва України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Наукова і практична актуальність обраної теми

Результативність фінансового посередництва визначається тим, наскільки його інструменти дозволяють поєднати потребу власника коштів у надійному розміщенні з потребою позичальника у прийнятних умовах фінансування. Для української економіки особливо складним є узгодження строків: населення прагне зберегти можливість швидкого доступу до активів, тоді як оновлення виробництва й розвиток бізнесу потребують триваліших зобов'язань. Така невідповідність має ціновий, ризиковий та інституційний виміри й потребує комплексного наукового дослідження.

Фінансова стійкість банківської системи та її здатність кредитувати підприємства є взаємопов'язаними, проте не тотожними характеристиками. Залучені кошти обслуговують платежі, підтримують ліквідність і формують ресурс для різних активних операцій. Рішення про корпоративне кредитування залежить також від капіталу банку, очікуваних втрат, якості забезпечення та економічно обґрунтованого попиту. Тому дослідження заощаджень потребує аналізу умов передавання ресурсу через баланс посередника.

Дисертація Рябцева Дмитра Олександровича звертається саме до цієї проблематики. У ній поєднано аналіз фінансової поведінки населення, характеристику інструментів і розроблення правил організації підприємницького фінансування. Важливим є врахування різної природи вимог домогосподарства: банківський вклад, борговий інструмент і частка в капіталі створюють неоднакові права та передбачають різні джерела виконання зобов'язань.

Актуальність роботи посилюється необхідністю розширювати фінансові можливості підприємств за збереження довіри населення до формального ринку. Наукове обґрунтування відповідних рішень має охоплювати не лише потенційну дохідність, а й фінансову спроможність посередника, структуру ризику та

достовірність інформації. Обрана тема відповідає цьому колу завдань, дисертація загалом заслуговує на позитивну оцінку як дослідження умов розвитку внутрішнього фінансового ринку в інтересах підприємництва.

Узгодженість задуму з науковими програмами

Здобувач виконав дослідження у зв'язку з науково-дослідними роботами Полтавського університету економіки і торгівлі. Тематичну основу фінансової частини становить робота «Фінансова система України: проблеми функціонування та перспективи розвитку» за державним реєстраційним номером 0118U004725. Участь автора полягає у впорядкуванні каналів мобілізації та встановленні ознак, за якими можна оцінювати їхню придатність для підприємницького фінансування.

Методичне забезпечення розрахунків і використання цифрових відомостей пов'язані з темою «Діджиталізація розрахунків фінансової моделі» (0124U005204). У цьому напрямі автор опрацював інформаційне забезпечення прогнозно-сценарних процедур і моніторингу. Тема «Інформація, комунікація та управління знаннями соціально-економічних систем в умовах нової реальності» (0123U103799) відображена у вимогах до розкриття ризику й використання відомостей різними учасниками фінансової операції.

Зазначений зв'язок підтверджений відомостями вступу та університетською довідкою від 28.08.2026 р. № 45-15/33. Він характеризує послідовне поєднання фінансово-економічної проблеми, аналітичного інструментарію та інформаційних умов його практичного застосування.

Оцінка методології та емпіричної частини

Дослідницький задум реалізовано через вивчення джерел коштів, рішень щодо їх розміщення та можливостей інституційного передавання у підприємницький сектор. Предмет роботи охоплює теоретичні й прикладні засади відповідного механізму, а методи підібрано з урахуванням різних рівнів аналізу. Для фінансової тематики це принципово: поведінка окремого вкладника, агрегована динаміка депозитів та рішення посередника не можуть пояснюватися одним показником.

У першому розділі побудовано теоретичну основу для аналізу фінансових контрактів. Через положення про інформаційну асиметрію, професійний моніторинг і трансакційні витрати пояснюється потреба у посередниках. Автор враховує, що доступ до інструменту не усуває труднощів оцінки позичальника, а формальна можливість купівлі активу ще не забезпечує належного розуміння умов його обслуговування. Ці положення надалі використано при розгляді банківських і ринкових форм участі.

Емпіричний аналіз спирається на матеріали НБУ, НКЦПФР, інших національних і міжнародних установ. Основні ряди охоплюють 2014–2025 рр., що дозволяє зіставити різні макрофінансові режими. Відомості наступного року виділено для додаткового уточнення. Табличне подання супроводжується поясненням економічного змісту показників, їхнього охоплення та обмежень зіставлення.

У підрозділі 2.1 досліджено строкову й валютну структуру пасивів та характеристики кредитування нефінансових корпорацій. Корисним є розгляд депозиту як зобов'язання банку перед вкладником, яке не створює автоматичного зв'язку з конкретним кредитом. Така інтерпретація відповідає балансовій природі банківського посередництва й застерігає від помилкового висновку про фактичне використання коштів лише на підставі співвідношення агрегатів.

У підрозділі 2.2 з'ясовано відмінності між фінансовими інструментами за характером вимоги, способом одержання доходу та кінцевим одержувачем коштів. Професійно значущим є розмежування страхового платежу й накопичувальної складової страхування, а також відокремлення масштабу інвестиційної інфраструктури від підтвердженої участі населення. Це запобігає перенесенню валових показників окремих ринків на оцінку ресурсу домогосподарств.

Економетрична частина має чітко окреслену функцію – пояснити короткострокові співвідношення між фінансовими умовами та строковістю депозитів. Використання логіт-перетворення частки, тестів стаціонарності й лагових специфікацій враховує властивості досліджуваних рядів. Автор не приймає довгострокову рівновагу як доведену за неоднозначного результату bounds-тесту та переходить до стаціонарних перетворень. Така послідовність є методологічно виправданою.

Застосування робастних стандартних похибок, перевірок стабільності та альтернативної залежної змінної підвищує інформативність оцінювання. При цьому автор зазначає обмеження, пов'язані з ендогенністю, пропущеними чинниками та агрегуванням. Одержані залежності придатні для формування аналітичних гіпотез щодо фінансових продуктів; установлення ефекту конкретного продуктового рішення потребує окремих даних.

У третьому розділі аналітичні результати включено до системи добору інструментів і спостереження за фінансовою операцією. Автор приділяє увагу умовам повернення коштів, комісіям, черговості вимог і відокремленню клієнтських активів. Це надає запропонованим рішенням фінансово-економічної визначеності: кожна конструкція має оцінюватися через зобов'язання її учасників та джерела покриття можливих втрат.

Оригінальність і значення отриманих положень

З позиції дослідження фінансового посередництва вагомим результатом є системне включення якості фінансового контракту до механізму мобілізації заощаджень. Умови розкриття, обслуговування, виходу та захисту вимоги розглядаються як чинники економічної прийнятності участі. Це поглиблює традиційне порівняння продуктів за номінальною дохідністю й дозволяє пояснити, чому схожі за ціною пропозиції можуть мати неоднакову привабливість.

Окремо відзначаю розмежування строкової частки й реального обсягу строкових депозитів у підрозділі 2.4. Ці змінні описують різні явища: перерозподіл портфеля та зміну купівельної спроможності відповідного запасу. Їх паралельне дослідження дає змогу не переносити висновок про структуру автоматично на висновок про ресурсну місткість. Така постановка розширює можливості аналізу поведінки населення на агрегованих даних.

Науково-прикладний результат становить уточнення економічної ролі цифрової інфраструктури. У підрозділі 3.2 відкритий банкінг і передавання даних розглянуто як спосіб виконання операцій, тоді як властивості інвестиції визначаються базовим активом і правами сторін. Завдяки цьому технологічна доступність не підміняє оцінювання кредитоспроможності, якості забезпечення чи можливості виконання зобов'язань.

Істотним є розвиток вимог до прозорості повної вартості інструменту. На с. 178 враховано явні комісії, спреди, зберігання, достроковий вихід та інші складові витрат; передбачено також розкриття вартості капіталу для підприємства. Це дозволяє оцінювати економічну доцільність угоди з обох сторін і виявляти ситуації, коли зовні приваблива пропозиція втрачає переваги після врахування умов її обслуговування.

Заслуговує на позитивну оцінку виокремлення ризикового потоку поряд із рухом коштів та інформації. Такий опис дозволяє перевірити, кому належить вимога, хто приймає рішення та хто фактично несе збиток. Для конструкцій із посередником або гарантією це принципово, оскільки одержувач винагороди й носій кінцевої втрати можуть бути різними суб'єктами. Внесок автора полягає у включенні цієї перевірки до загальної архітектури механізму.

Нарешті, практично значущим є розгляд фінансового продукту протягом його життєвого циклу. Автор охоплює не лише момент залучення, а й виконання платежів, повідомлення про суттєві зміни, облік прострочення та роботу зі зверненнями. Це створює основу для оцінювання якості послуги після укладання договору, коли більшість ризиків набуває фактичного прояву.

Перелічені результати деталізують заявлені у вступі положення новизни та показують власний спосіб розв'язання поставленого завдання. У роботі поєднано аналіз економічної природи вимог, дослідження спостережуваних фінансових тенденцій і конструювання правил взаємодії. Така сукупність має значення для розвитку прикладних досліджень фінансового ринку в межах спеціальності «Економіка».

Можливості використання та оприлюднення результатів

Рекомендації становлять інтерес для фінансових установ під час підготовки продуктів, пов'язаних із ресурсами населення. Банківський напрям охоплює оцінювання характеристик фондування та умов його використання; небанківський – аналіз економічної природи інструментів і меж прийнятного ризику. Вимоги до прозорого опису зобов'язань можуть застосовуватися у внутрішніх методичних документах, продуктових паспортах і процедурах клієнтського інформування.

У додатках наявні довідки банківських підрозділів АТ «ОТП Банк» та АБ «Укргазбанк», а також страхових організацій ТАС і «Перша страхова». Вони конкретизують напрями розгляду й адаптації запропонованих положень. Для оцінки практичного значення важлива саме можливість використати методичні рішення в роботі різних посередників. Ці відомості не є підставою приписувати всій конструкції вже виміряний фінансовий результат.

Положення роботи використано й у навчальному процесі Полтавського університету економіки і торгівлі. Їхня освітня цінність полягає у поясненні зв'язку між фінансовим інструментом, правами учасника та ризиком. Матеріали дають змогу доповнити викладання фінансів домогосподарств, страхування й фінансового ринку завданнями з порівняння умов продуктів та обґрунтування рішення про участь.

Відомості про публікації засвідчують оприлюднення результатів у чотирьох статтях і п'яти конференційних матеріалах. У вступі зазначено одну статтю у виданні, що індексується Scopus, та три статті у фахових виданнях України. Публікації охоплюють стан домогосподарств, воєнні зміни в системі заощаджень, міжнародні моделі фінансування та інвестиційні стратегії у сфері енергоефективності.

Тематично найближчими до фінансово-аналітичного напряму дисертації є праці про трансформацію екосистеми заощаджень в умовах війни та інвестиційне значення домогосподарств. Матеріали про цифрові платформи й фінансову грамотність доповнюють розгляд умов функціонування ринку. Зіставлення назв і змістових напрямів наведених праць із дисертацією дозволяє позитивно оцінити висвітлення її основних ідей.

Автор відокремлює власні методичні побудови від використаних теоретичних положень і статистичних джерел. Бібліографічний апарат дозволяє простежити походження основних даних, а особистий внесок у результати, одержані у співавторстві, визначено у вступі. За результатами змістового розгляду ознак неправомірного привласнення чужих результатів не встановлено; цей висновок стосується аналізу наданого тексту.

Зауваження та дискусійні питання

Для повнішого розкриття можливостей запропонованого механізму вважаю доцільним обговорити такі питання.

1. У таблицях 2.2–2.3 наведено гривневий еквівалент валютних депозитів і динаміку сукупних залишків (с. 84–85). Автор згадує валютну переоцінку серед чинників їх зміни, проте її внесок у відповідні прирости не виділено кількісно. Доцільно доповнити аналіз розрахунком за постійними курсами або використати статистику операцій, скориговану на курсові та інші зміни вартості. Для залишків на кінець року при цьому потрібні курси відповідних дат, а не середньорічні значення. Це дозволило б чіткіше відокремити зміну кількості валютних коштів від зміни їх гривневої оцінки та уточнити висновки про розширення ресурсної бази.

2. Зіставлення строковості депозитів і корпоративних кредитів у підрозділі 2.1 виявляє важливу проблему узгодження активів і пасивів. Проте перехід від цих агрегатів до пропозицій щодо подовження фінансування варто доповнити аналізом на рівні балансу банку. Договірний строк депозиту може відрізнятися від фактичної стабільності залишку, а можливість видати довший кредит залежить також від капіталу та ліквідних активів. Доцільно показати, як запропонований продукт впливає на розриви грошових потоків за строками й валютами, потребу в стабільному фондуванні та запас капіталу. Це дозволило б відрізнити ресурсну можливість від допустимого обсягу нових активних операцій.

3. У роботі розкрито роль ліквідності, кредитного ризику й інституційних обмежень у стримуванні підприємницького фінансування. Разом з тим у підрозділах 2.1 та 3.3 доцільно докладніше розглянути вибір банку між кредитом підприємству, державними цінними паперами та інструментами розміщення коштів у центральному банку. Для такого вибору важливі дохід після витрат, очікувані кредитні втрати, ліквідність і використання капіталу. Які параметри запропонованого механізму мають змінити відносну економічну привабливість підприємницького кредиту? Відповідний порівняльний розрахунок посилив би пояснення трансмісії залученого ресурсу без припущення, що збільшення депозитів саме забезпечить бажану зміну активів.

4. У підрозділах 3.2–3.3 належно визначено необхідність збереження частини ризику за оператором гарантійної програми (с. 164, 179). Водночас недостатньо конкретизовано стимули, що виникають за різних порядків покриття збитку. Пропорційний розподіл втрат, покриття першої частини збитку та гарантування після вичерпання власної участі посередника по-різному впливають на відбір позичальників і стягнення заборгованості. Доцільно зіставити ці варіанти та пояснити вибір гарантійної плати, непокритої частки й правил розподілу повернених коштів. Це дозволило б конкретизувати механізм запобігання моральному ризику, а не лише зафіксувати необхідність його обмеження.

5. У підрозділі 2.4 показник реальної зарплати на основі даних ПФУ використано як наближення формального доходу; автор коректно зазначає межі його охоплення (с. 140, 144). Проте перехід від установленої зарплатної асоціації до рекомендацій щодо регулярного накопичення варто доповнити перевіркою чутливості до складу доходів. Пенсії, соціальні трансферти, підприємницькі надходження та перекази можуть змінювати депозитну поведінку незалежно від середньої зарплати. Крім того, її середнє значення здатне зростати через зміну складу зайнятих. Корисно обґрунтувати доступні альтернативні показники або зіставити результати для підперіодів із різною структурою надходжень, зберігаючи єдині вимоги до частоти й порівнянності даних.

Ці зауваження визначають напрями поглиблення фінансового обґрунтування та емпіричної перевірки. Вони не спростовують концептуального внеску здобувача, а окреслюють умови переходу від методичного проєктування до практичного використання конкретними установами. Загальна наукова й прикладна цінність дисертації залишається позитивною.

Висновок про відповідність роботи та кваліфікацію здобувача

Рябцев Дмитро Олександрович представив самостійне завершене дослідження, що містить теоретичне пояснення та прикладні рішення щодо залучення заощаджень населення до підприємницького фінансування. Робота характеризується достатньою глибиною опрацювання фінансових відносин, різноманітністю аналітичних методів і увагою до перевірюваності пропозицій. Її результатом є обґрунтування умов, за яких різні форми посередництва можуть забезпечувати економічно доцільну участь домогосподарств у фінансуванні бізнесу.

Зміст дисертації «Механізм залучення заощаджень домогосподарств в екосистему підприємництва України» відповідає спеціальності 051 «Економіка». Наукові результати мають значення для аналізу поведінки економічних суб'єктів, функціонування фінансового ринку та розподілу ресурсів у національній економіці. Викладені зауваження можуть бути враховані під час

подальшої апробації результатів дослідження й не є перешкодою для позитивного висновку щодо якості змісту дисертації.

Вважаю, що дисертація за рівнем виконання та сукупністю результатів відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, а її побудова й оформлення – Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 зі змінами.

Здобувач Рябцев Дмитро Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент

професор кафедри банківської справи
Одеського національного
економічного університету,
доктор економічних наук, професор **Вікторія КОВАЛЕНКО**

Підпис: В. Коваленко
Засвідчую:
Нач. відділу кадрів
" " 20 р.